

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ
, ਦ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਖਤਰਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਦਿਖਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ
ਇਕੱਠਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਜਿਹੜੇ, ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ;
ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ
, ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ

ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ

, ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ

Hkkjr; bfrgkl ea MKD Hkhejko vEcMdj dk uke vNurka o nfyrrka ds
i jk{kk vk\$ LorU= Hkkjr ds I fo/kku fuekZrkvka ea egRo iwZ Hkfiedk fuHkkus
okys , d deB 0; fDr ds : i ea fy; k tkrk gA og tler% vNur gkus ij
Hkh LoHkkor% mPp dksV ds ctãe.k FkA gekjs I ekt ea vLi"; dks I cl s
fuEu Lrj ij j[kk tkrk Fkk vk\$ orZeku ifjos'k ea Hkh mudh fLFkr ea
T; knk I qkkj ugha vk; k gA

MKD Hkhejko vEcMdj dk tle 14 viy] 1891 dks egw %e/; ins'k½
egkj tkr ea gq/k FkA muds fir k dk uke jketh I diky rFkk ekrk dk
uke HkhekckbZ FkA os vi us ekrk&fir k dh pkn'goh I Urku FkA muds cpi u
dk uke Hkhe FkA mlgkus viuh i jfEHkd f"kk I rkjk I s iwZ dh rFkk
gkbZdny dh f"kk ds fy, cEcbZ ds , fyfQUI Vu Ldny ea i d'sk fy; k vk\$
dfBu ifjJe djrs gq I u~1907 ea gkbZdny dh ijh{kk mRrh.kZ dh bl h
chp budk fookg jekckbZ I s gks x; kA ifjokj dh vkfFkd fLFkr Bhd u
gkus ds dkj .k mlgkus vkxs dh f"kk cMksk ds egkjkt }kjk nh x; h
Nk=ofUk I s i klr dh vk\$ I u~1912 ea ch0,0 dh ijh{kk mUkh.kZ dhA

vLi"; rk dk dyad os cpi u I s gh I grs vk; s Fks rFkk Ldny o
dklyt dsfnuka ea mlgkus bl dk vud ckj vuik'ko fd; kA f"kk I ekfir ds
i "pkr~ mlgkus cMksk fj; kl r ea yfVua/ in ij ukdjh dj yh ijUrq
fir k dh eR; qgks tkus ds ckn mlgkus ukdjh NkM+nhA

tu] 1913 ea MKD vEcMdj cMkñk ds egjkt ds l g; kx l s mPp
f"kk iklr djus ds fy, vefjdk x; A ogk; l s , e0,0 rFkk ih&, pOMhO
dh fMxb iklr djus ds i"pkr~ os Hkkjr vkdj cMkñk fj; kl r ea l suk
l fpo in ij fu; ðr gks x; A MKD vEcMdj ds vNir gkus ds dkj.k ogk
ds Lo.kZ vf/kdkfj; ka dk crkb muds fo:) jgrk FkkA vr% ckj&ckj
vLi"; rk dk dyad l gdj os okfi l cEcbZ vk x; s vkj cEcbZ ds ykMZ
fl Muge dkMyt ea ik;/kid in ij ukdjh djus yxA

MKD vEcMdj dks egkj tkfr dk gkus ds dkj.k vusd ckj
viekutud fLFkr dk l keuk djuk iMkA os fQj Hkh ugha ?kcjk; s Fks vkj
mlgkus fu"p; fd;k fd os vLi"; oxZ dh bl viekutud fLFkr dks
l ekfr djds jgxA bl fy, mlgkus nfyrka dh l eL; kvka dks turk o
l jdkj rd igpkus ds fy, l u- 1920 ea enduk; d] l klrkfgd i=
fudkykA

5 tykbZ 1920 dks MKD vEcMdj ik;/kid in l s bLrhQk ndj
vi us v/kj s v/; ; u dks ijk djus ds fy, iu% ylnu pys x; s vkj viy]
1923 ea okfi l Hkkjr vkdj cSjLVj ds : i ea dk;Z djus yxs rFkk
l keftd dk; kZ ea vi uh Hkkxhnrkj c<kbA

MKD vEcMdj us nfyrk) kj ds fy, l u- 1924 ea cfg'Ñr
fgrdkfj.kh l Hkk rFkk l u- 1927 ea cfg'Ñr Hkkjr ikf{kd i= fudkykA
vNirka ds vf/kdkjka ds fy, bl h o'kZ mlgkus egkM+ ea pkonkj rkykc ij

ty I R; kxg Hkh fd; kA nfyrs) kj ds dk; kA I s i Hkkfor gkdj cEcbZ
I jdkj us mlga I u-1927 ea cEcbZ fo/kku e. My dk I nL; pu fy; kA I u-
1928 ea mlgkaus I erk uked , d vkj i kf{k d i = fudkykA I u-1930 ea
vNirka ds eflnj i d's k f/kdkj ds fy, mlgkaus ukfl d ds dkyjke eflnj ij
I R; kxg fd; kA

MkD vEcMdj uoEcj] 1930 ea gkaus okys i Fke rFkk fl rEcj] 1931 ea
gkaus okys f}rh; xksyest I Eesyua ea nfyra ds i frfuf/k ds : i ea
I fEefyr gqs vkj nfyra ds fy, i Fkd fuokpu] I jdkjh ukd f j; kA ea
I j f{k r LFkku o efl=e. My ea nfyra i frfuf/k I Eefyr fd; k tk; } dk
iz kl fd; kA f}rh; xksyest I Eesyua ea I oal Eefr I sfdl h Hkh I eL; k dk
gy u fudyus ij ij'kn ds v/; {k us I kEinkf; d I e>k's ds dk fu.kz
fy; kA bl I e>k's ds rgr nfyra tkfr; kA dks i Fkd fuokpu dk vf/kdkj
feyk ftl ds fojksk ea xk/kh th us 20 fl rEcj] 1932 dks vkej.k vu"ku
fd; k rFkk i uk I e>k's ds rgr 26 fl rEcj] 1932 dks ; g vu'ku VWkA
bl I e>k's ds }kj k MkD vEcMdj i Fkd fuokpu dks NkMdj I a Dr
fuokpu ds i {k ea gks x; A I u-1936 ea mlgkaus LorU= etnij ny dh
LFkki uk dh vkj nfyra] etnijka o fdl kuka dh ekakka ds fy, I a'k'z fd; kA

MkD vEcMdj tkfr i Fkk dh mit vLi"; rk dh Hkkouk dks ekurs
FkA vr%bl dkanij djus ds fy, mlgkaus fuEu I a'ko fn; &

- fglnw/keZ dh emy ekU; rkvka ea ifjorZu fd; k tk; A
- I erkijd I kekftd 0; oLFkk dk fuekZk fd; k tk; A
- nfyrka dks f"kf{kr fd; k tk; A
- Lo.kkZ dks vi us nf'Vdks k dks cnyus ij etcj fd; k tk; A
- tkfr 0; oLFkk ds Lo: i dks cnyus ds fy, vUrtkZrh; fookg fd; s tk; A
- fL=; ka dh f"kk{kk ij fo"ksk /; ku fn; k tk; A

2 tykbZ 1942 dks MKD vEcMdj ok; I jk; dh dk; Zkfj.kh I febr dk I nL; pUdj] Je el=h cuA mlgkaus vius Je el=h dk; Zky ea Jfedka ds fy, u; s dkun cuok; s rFkk ij kuka ea I a kskku fd; A etnij ka dh I eL; kvka dks I y>kus ds fy, I jdkj] ekfyd] etnij f=i{kh; e.My mUgh ds dk; Zky ea cukA

dscu\$ fe"ku ;kst uk ds vuq kj I fio/kku I febr dk xBu gq/kA 15 vxLr] 1947 dks Hkkjr LorU= gq/k vk\$ 29 vxLr] 1947 dks I fio/kku I Hkk us ik: i I febr dk xBu fd; k ftI ds v/; {k MKD vEcMdj dks cuk; k x; k muds vfrfjDr bl I febr ea N% vU; I nL; FkA MKD vEcMdj us I fio/kku dk ik: i r\$ kj djds Qjoj] 1948 ea I Hkk ds v/; {k MKD jktUnz i a kn dks I ka fn; kA I fio/kku I febr us 26 uoEcj] 1949 dks I fio/kku ds ik: i dks Lohdkj dj fy; kA

MKND vEcMdj iztkrU= ds fy, Hkk'kk; h jkT; vko"; d ekurs FkA
ijUrqqjkt; Hkk'kk jk'Va Hkk'kk u cuk; h tk; s bl dk l eFkZu djrs FkA fgUnw
l ekt ea l qkkj rFkk fL=; ka dh n"kk dks l qkkjus ds fy, mlGkaus fgUnw dksM/+
fo/ks d dks ikfjr djokus dk iz, kl fd; k rFkk ftl ds ikfjr u gkaus ij
mlGkaus 27 fl rEcj] 1951 dks fof/keU=h in l s bLrhQk nsfn; kA

MKND vEcMdj l u-1952 ea gkaus okys iFke ykcdl Hkk ppuko rFkk l u-
1954 ea ukxi gj l s ykcdl Hkk ds mi ppuko ea [kMs-gq ijUrq os nksuka ea gh
gkj x; s FkA viuh bu ijkt; dks os dgha u dgh fgUnw l ekt dk vi us
Åij igkj ekurs FkA bl izdkj fgUnw /keZ l s rkyesy u cBus ds dkj.k
mlGkaus 14 vDVw; j] 1956 dks ckS) /keZ Lohdkj dj fy; kA thou i; Dr
vi us l ekt ds ykcka dh HkykbZ ds fy, l ak'kZ djrs gq MKND vEcMdj 6
fnl Ecj] 1956 dks bl l d kj l s fonk gks x; A

MKNE vEcMdj dk Hkkjrh; l fo/kku dh jpuk ea fd; k x; k ; ksnku]
vLi"; rk ds fo:) mudk l ak'kZ egkure o l Qy FkA fgUnw l ekt }kj k
fd; s x; s vNurka ds ifr vU; k; i wZ , oa vekuoh; 0; ogkj us muds vkØks'k
dks c<k; k fQj Hkh mlGkaus vi us fojksk dks oskrk dh l hekvka ea cuk; s j [kk
rFkk jk'Vfgr ea gh l e>ks'k fd; kA bl dk mnkgj.k mudk ckS) /keZ dks
Lons'kh /keZ ekudj vi ukukA

oLrq% os vk/kfud Hkkjr ds euq cudj gekjs l keus vk; s muds
nfyrks) kj dk; De us Lo; a fgUnw l ekt dh egku l ok dh gA

MKE vEcMdj us vius thou ea cgr lh iqrds y[k o Hkk'k.k
iLr fd; sftueal sieq[k g&

- dkLV bu bf.M; k&1915
- , flufgys'ku vkM dkLV&1936
- gWoj nk "kq&1936
- FkkVW vkM i kfdLrku&1940
- OgkV dkaxl , .M xkakh gS Mu Vqnk vuVpcYI &1945
- FkkWI vku fy'ofLVd LV&1955
- fQyKLQh vkM fgUnq'e&1/2 i d'k'kr 1/2

I kfgR; d voykdu

fdl h Hkh "kks'k izU/k dks "kM; I siwkZ ugha fd; k tk I drk gA "kks'k
izU/k dh vk/kkj f"kyk dk fuekZk bl {ks= ea i d'k'kr "kks'k I kfgR; ds
v/; ; u ds vk/kkj ij gh fufeZ fd; k tk I drk gA bl "kks'k izU/k ea mu
fo}kuka dh jpukvka dk I (e v/; ; u fd; k tk; xk) ftUgkaus MkM vEcMdj
o nfyR I ekt dk foLr v/; ; u fd; k gA

bl {ks= ea egroiwkZ iz kl MkM /kuat; dhj us viuh i qrd "MkM
ckck I kgc vEcMdj thou pfjr** ea mUgkaus MkM vEcMdj ds thou pfj=
dks 0; ogkfjd : i ea n"kkZ, k gS vkSj MkM vEcMdj us vLi"; ka ds nq[k dkS

tkš mlgkaus l ož Eke fo"o ds l Ee[k j [kk vks mudh ml n"kk ds fy,
mlgkaus fcfV" k l jdkj dksgh ftEenkj Bgjk; kA

MkND fot; dękj iqtjkh us viuh iłrd ^MkND ckck l kgc vEcMdj
dk thou n"ku** ea MkND vEcMdj ds thou n"ku dk o.ku fd; k gA rFkk
mlgkaus crk; k fd vLi"; rk tkfrHkn dh vks tkfrHkn o.kkn dh mi t gA
vLi"; rk dk tud tkfrHkn vks tkfrHkn dh tuuh o.kz 0; oLFkk gA

MkND l qhy tksh }kjk fyf[kr iłrd ^nfyr l ekt ds firkeg] MkND
Hkhejko vEcMdj** ea mlgkaus vNq l ekt dh fLFkr dk o.ku fd; k gA rFkk
MkND vEcMdj l s iWZ nfyrs) kj ds fy, fd; s x; s iz kl ka dks Hkh mlgkaus
l folrkj crk; k gA bl l s gea; g tkuus ea l gk; rk feyrh gA fd nfyr
l ekt ikphu dky l sfdl izdkj HknHko iwz l ekt ea jgk gA

RkkjdsojukFk fl g dh iłrd ^bLkr iq 'k vEcMdj** ea MkND
vEcMdj ds 0; k[; kuka dh ppkz gA i uk l e>ks ds ckn 25 fl rEcj] 1932
dks cEcbZ dkuYd ea fn; k x; k 0; k[; ku fe=ka eš fo"okl djrk gpf d ejs
bl dFku ea tjk Hkh vfr" k; kSDrh u gksh fd fi Nys dN fnuka ea eš ftus
fodV /keZ l adV ea jgk gpf ml izdkj ds /keZ dk l adV ds "kk; n dkbZ
nir jk u jgk gkskA eš vl kel; dfBu i fjLFkr; ka ea l s xqt jk gpf D; kfd
eqs nks dfBu jkLrka ea , d dks pqr ysik i Mka

vkeizk" k d"; i o l Hkk'k plnj }kjk fyf[kr iłrd ^tuuk; d
MkND Hkhejko vEcMdj** ea mlgkaus crk; k gA rd tkfrxr l ehdj.k dšy

rFkkdfFkr Åph tkfr; ka ea gh 0; klr ugha gđ cfYd uhph vkj vLi”;
I e>h tkusokyh tkfr; ka ea Hkh fo |eku gđ

Mkđ /kui ky }kjk I đfyr “kkđk ^nfyr I ekt o vkj {k.k uhfr** ds
vUrxr mlgkaus I jdkjh I đkvka ea vkj {k.k uhfr dk mYys [k fd; k gđ

Mkđ QjkbZu , u0 LVksu }kjk I đfyr “kkđk xđFk Mkđ Hkhejko
vEcMdj dk Hkkjrh; jktuhfr ea ; kxnku** ea mlgkaus dgk gđ fd Mkđ
vEcMdj , đ s; q i đrd Fđ ftUgkaus Hkkjrh; jktuhfr dks , d uohu fn”kk
nhA

Ń'.knÜk ikyhoky us viuh i đrd ^Mkđ vEcMdj I ekt 0; oLFkk
vkj nfyr I kfgR; ** ea Hkhe 0; oLFkk vkj nfyrka dh ekaxka dk o.kZu fd; k
gđ mlgkaus Mkđ vEcMdj }kjk oruh i Fkk dks I ektr djus ds iz kl dks
i đ [krk nh gđ

“kđjkuUn “kkL=h }kjk fyf [kr xđFk ^; qiq 'k ckck I kgc Mkđ
Hkhejko vEcMdj] thou I đk'kZ , oajk'v^ I đk, ** ea mlgkaus Mkđ vEcMdj ds
thou I đk'kZ dk o.kZu fd; k gđ D; ksd dkaxl vkj efl ye yhx vNirka dks
vki I ea ckvuk pkgrs Fđ rc Mkđ vEcMdj us dgk fd og , đ k ugha gkaus
naxđ bl /kjr rh ij vNirka dk vf/kdkj T; knk gđ og vi us I đk'kZ I s vNirka
dks vo”; “kkI d cuk; axs vkj ; fn eđ , đ k u dj k I dk rks Lo; a dks xksyh
ekj dj I ektr dj ynkA

fo"oizdk" k xlr o ekfguh xlrk }kjk fyf[kr i qrd ^Hkhejko
vEcMdj 0; fDr vks fopkj** ea mlugkaus /kez vks n"ku ij fopkj 0; Dr fd; s
gA mlugkaus crk; k fd MKD vEcMdj us /kez vks n"ku ds chp vlrj ekuk
vks muds fopkj ea n"ku dk vFkz g& I R; dk vuq akku vks /kez dk vFkz
g& I R; dsifr i eA

dE, yE ppjhd o MKE /khj fl g }kjk jfpr I kfgR; ^Hkjr h; nfy
vklksyu dh : ijs[kk** ea nfyka dh , frgkfl d i' BHKie dk o.ku fd; k gA
vks muds I kekftd fodkl vks tkfrHkn dks xgjkbz I s of.kz fd; k gA
ml ds dN v'kka dks "kkskkFkhZ us vi us "kksk ea fy; k gA

eukst dækj o jfo jatu us viuh i qrd ^MKIE Hkhejko vEcMdj**
ea muds jktuhfrd n"ku dk o.ku fd; k gA mlugkaus dgk fd iztkra= ea
jktuhfrd fl) klr rc rd I E; d~: i ea pfjr kFkZ ugha gks I drk] tc rd
I kjs nsk ; k jk'V^a dk ernkrk viuk i frfuf/k ppus ea iwz : i I s f"kf{kr
; k ; kx; u gks vks ml ij nlr js 0; fDr; ka dk fd h izdkj dk ncko]
i ykaku vks gjk&Qjh u gka Hkjr ds ykdra= ea vkh rd nksuka ckrka dh
deh gA

MKE MhEvkjE tkVo us viuh i qrd ^vEcMdj vkpkj&fopkj** ea
Hkjr h; n"ku dk o.ku fd; k gA mlugkaus dgk fd Hkjr h; n"ku døy fglnw
n"ku ugha gD; kfd og I ekt ds I eLr n"ku ka dk i frfuf/kRo ugha djrk]
D; kfd Hkjr h; n"ku ea vkfLrd] ukfLrd ckS) rFk tS /kez Hk vkrsgA

mijkDr I kfgfR; d voykdu ds vk/kkj ij ge dg I drsgdfd MKNE
vEcMdj o nfyf I ekt ij vl d; "kksk gks pps gA ijUrql e; ds
I kFk&I kFk ifjLFkfr; k; ifjofrZ gksrh gA orZeku ifjiZ; ea tc pkjka vksj
vjkt drk dk nksj gA rc MKNE vEcMdj o mudh fopkj/kkj dk egRo vksj
Hkh c+ tkrk gA vr% bu cnyrh ifjLFkfr; ka ea bl fo'k; ij "kksk djuk
vfuok; Z gks tkrk gA

'kksk dk mIs; , oai kl bfxdrk

fdl h Hkh "kksk izU/k dks iwKZ djus ds fy, fuf"pr mIs"; ka dk gksuk
vfr vko"; d gA D; kAd fcuk mIs"; ka ds dkbZ Hkh "kksk dk; Z iwKZ ugha fd; k
tk I drkA iLrF "kksk dsfuEu mIs"; , oai kl bfxdrk gA &

- "kksk ds }kjk ; g v/; ; u djuk fd MKNE vEcMdj ds I kekftd
fopkj I ekt eadgk; rd I ekurk LFkfr djusea I Qy jga gA
- "kksk ds }kjk ; g tkuus dk iz kl fd; k tk; sk fd nfyfka ds fy,
fd; sx; s dk; Z orZeku I e; eadgk; rd I Qy fl) gq gA
- iLrF "kksk v/; ; u ds }kjk ; g Hkh tkuus dk iz kl fd; k tk; sk
fd MKNE vEcMdj ds Hkkj rh; jktulfrd 0; oLFk I Ecu/kh fopkj dgk;
rd I kFkd fl) gq gA
- iLrF "kksk ds }kjk ; g Hkh tkuus dk iz kl fd; k tk; sk fd D; k
MKNE vEcMdj , d I Pps nfyfks) kjd Fks

- iLrŕ “kkŝk ds }jkk ;g tkuus dk iz kl fd;k tk; ŝk fd MKD vEcMdj }jkk efgyk) kj dsfy, fd; sx; siz kl fdrus l Qy g&
- iLrŕ “kkŝk v/; ; u l s ;g Hkh tkuus dk iz kl fd;k tk; ŝk fd MKD vEcMdj o muds vuq kf; ; ka ds }jkk fd;k x; k /keZ ifjorZu l ekt ea dgk rd l Qy g&

ifjdYiuk

iLrŕ “kkŝk izU/k dks iwz djus ds fy, fuEu ifjdYiukvka dk l gkjk fy; k tk; ŝkA

e[; ifjdYiuk

MKD vEcMdj ds l keftd] vkfFkd] /kfeZl o jktuhfrd fopkjka dk orZku ifjoŝk l sl dkjkRed l Ecu/k g&

y?!qifjdYiuk,a

- MKD vEcMdj , d l Ppsnfyrka ds el hgk ds : i ea ifl) g&
- MKD vEcMdj i tphu eupknh fopkjka ds ifjorZu ds fgek; rh jga g&

“kkŝk fof/k o rduhd

iLrŕ “kkŝk izU/k ea , frgkfl d] vuqkooknh o 0; ogkfjd v/; ; u rduhd o f}rh; d vkadMka dk iz l sx fd;k tk; ŝkA ftl ea fofHku i qrdky; k i ekf.kr i qrd\$ i = if=dk, j okn&fookna l s l fdfyr “kkŝk l kexh dk iz l sx fd;k tk; ŝkA

v/;k; ;kʃuk

v/;k; i fle

MkŋE Hkhejko vEcMdj dk ifjp; o muds thou ij lkekftd
vkfFkZd i fjfLFkfr; ka dk i HkkoA

v/;k; f}rh;

"kkʃk dsmíʃ;] l kfgfR; d voykdu] ifjdYi uk o "kkʃk fof/k

v/;k; r}rh;

MkŋE Hkhejko vEcMdj dk nfyr tkxfr vffk; ku

v/;k; pr}kZ

MkŋE Hkhejko vEcMdj dk jktulfrd thou

v/;k; i pe~

MkŋE Hkhejko vEcMdj ,d etnij urk ds: i ea

v/;k; "kʃB

LorU= Hkkjr ea MkŋE Hkhejko vEcMdj dh Hkfedk

v/;k; l ire~

fu"d"q ifjdYi uk ij h{k.k o çkl kfxdrk

I Unfkk' xbfk I ph

- 1- dhj /kuat; ^MKNE ckck I kgc vEcMdj thou pfjr** i kWyj izdk"ku ubZfnYyh] 2006A
- 2- iqtjkh fot; d'ekj ^MKNE vEcMdj thou n"ku** xks'e cpl I BVj fnYyh] 2010A
- 3- MKNE tkxh I qhy ^nfyr I ekt dsfirkeg] MKNE Hkhejko vEcMdj** MKW eUM i kWyj cpl ubZfnYyh] 2007A
- 4- d"; i vkeizdk"k o plnj I Hkk'k ^tuuk; d MKNE Hkhejko vEcMdj** idt i qrd eflnj fnYyh] 2008A
- 5- fl g rkjds'ojukFk ^bLirik q 'k vEcMdj^ tupruk izdk"ku fnYyh] 2008A
- 6- iqtjkh fot; d'ekj ^MKNE vEcMdj thou vks n"ku** Hkkjrh; egkckf) I Hkk fnYyh] 1988A
- 7- xqr fo"oizdk"k o xqrk eksguh ^Hkhejko vEcMdj 0; fDr vks fopkj** /kkjk ifcyds'ku fnYyh] 1997A
- 8- MKNE tkVo MhEvkjE ^Hkkjr jRu MKNE vEcMdj 0; fDrRo vks Nfuiko** I erk I kfgR; I nu t; ij] 1993A

- 9- vflxugks=h jek"kdj ^Hkkjr jRu MKNE vEcMdj** fn0; T; kfr izdk"ku
fnYyh] 1994A
- 10-ewu cl Ur ^ckck l kgc vEcMdj** uskuy cpl VLV bf.M; k fnYyh]
1991A
- 11-MKNE Hkkj }kt vkj CEI hE ^Hkhejko jketh vEcMdj** vij l fpo
ykdl Hkk l fpoky; fnYyh] 1994A
- 12-MKNE cpa fl g "; kskt ^fglnh nfyf i=dkfjrk ij i=dkj
vEcMdj dk i Hkko** l erk izdk"ku fnYyh] 1997A
- 13-dkj vjfoln o rkjkpln fclnq ^ykez n"ku vks MKNE vEcMdj**
vEcMdj iqrddy; tykyij] 1994A
- 14-HkVukxj jktbnz dkj ^MKNE vEcMdj 0; fDrRo vks Ñfuko** fpue;
izdk"ku t; ij] 1994A
- 15-fl g cd r ^MKNE vEcMdj** dynhi izdk"ku l gkjuij] 1997A
- 16-MKNE fue MhEvkj CE ^MKNE vEcMdj thou n"ku** fn0; k fogkj
izdk"ku fnYyh] 1986A

i = if=dk, a

- 1- enduk; d ekp] 1920A
- 2- if=dk [kuu Hkkj rh 1991A
- 3- if=dk jyl j flk ekp] 1992A
- 4- tul ùkk 7 fnl Ecj] 1993A